

**AZERBAYCAN ELMER AKADEMİYASI EDEBİYAT, DİL
VE İNCESENET BÖLMESİNİN AKADEMİK - KATİBİ AKADEMİK
BEKİR NEBİYEV'İN AÇIŞ KONUŞMASI**

Hörmətli cənab prezident!

Gözəlím Türkiyeden təşrif gətirmiş əziz gorgudşünaslar!

Hanımlar və cənablar!

Türk dastançılığının şah eserləri sırasında en öncül yerlerden birini tutan *Kitabi-Dede Gorgud* eposu bütövlükde türk dünyasının, o cümlədən də Azərbaycan halğının ən möhtəşəm tarix və mədəniyyət qaynaqlarındandır. Anadolu, Azərbaycan və Türkmənistan türklərinin soykökünü təşkil edən oğuzların bəşəriyyətə bahş etdiyi bu böyük abidənin genetik kökləri və ilkin qaynaqları çox gedimləre bağlansa da, onun təşəkkül tapma prosesi biçimlənib bütünləşmə mərhələsi V-VII esrlər arasına düşür. Dastanın boylarında be'zi şamançılıq təsevvürlərinin də müəyyən yer tutması onun islamagədərkə folklor təfəkküründən doğduğunu və türk-oğuz dastançılığın en'enesinin əski mifik dünyagörüşü ilə ilgili çağlarına bağlandığını təkzibolunmaz şəkildə sübut edir. *Kitabi-Dede Gorgud* dastanlarının hazırda əldə olan mətnində müşahidə edilən bir sıra islami təsevvürlər isə təbii ki, esərə sonradan, islam mərhələsinin söyləyiciləri və katibləri tərəfindən daxil edilmişdir.

Belecə gedim və çox nadir bedii təfəkkür nümunəsi olan *Kitabi-Dede Gorgud* yüksək bəşəri fikirləri, vətənpərvərlik, yurdsevərlik, gəhrəmanlıq, sevgidə dəyanət, böyüklərə ehtiram, gadına şefqət kimi əhləgi-me'nevi keyfiyyətləri uca tutan, halğlar, gövmlər arasında məhrəban dostluq münasibətlərini ustalıqla gurulmuş ibretamiz hadisələr əsasında, inçə bedii vasitələr və poetik cazibə güvvesilə eks etdirən, bu keyfiyyətlərinə görə də esrlərin sınağından keçən bir dastandır.

Türk dillərinin tarixini, onların qarşılıqlı əlaqələrini, grammatik quruluşunu, lüğət tərkibini, üslub rəngarəngliyini öyrənmək üçün evvelcə hafizələrdə, sonra isə Drezden və Vatikan nüshələrində görünüb sahlənmiş *Kitabi-Dede Gorgud* alimlərimizdən ötrü digər heç bir esərlə evez edilməsi mümkün olmayan nadir bir həzinedir. Dünyanın mühtəlif halğlarına mənsub alim və nəşirələrdən F. Dits, V. Valker, C. Luis, E. Rossi, V. Bartold, V. Jirmunski, U. Berzniş, O. Ş. Gökyay, M. Ergin, H. Araslı, M. Tehmasib, Ş. Cəmşidov, F. Zeynalov, S. Elizadə, Kamil Vəli Nərimanoğlu, Kamal Abdulla və başkalarının eposun tədgigi, tərcüməsi və nəşri sahəsində gördükləri mühüm işlər də bunu dənə-dənə sübut etməkdədir.

Heresinin öz tehlil metodu, faktlara yanaşma üsulu olan bu alimlerin her biri hegigeten de çoh ehemiyyetli elmi neticeler elde etmiş, gorgudşünaslığı bir sıra yeni genaetlerle zenginleşdirmiştir. Men inanıram ki, hemin proses bizim bugünkü Bakı kollokviumunda da davam edecektir.

Men, on il önce ele buradaca keçirilmiş Türkiye ve Azerbaycan gorgudşünaslarının ilk Beynelhalg kollokviumun sedri kimi, hemin görüşün bu gün meclisimizde isbat-vücut olan bütün iştirakçılarını ve tedbirimize gatilmiş diger alimleri ürekden algışlayıram! Teklif edirem ki, bu iki görüş arasında dünyasını deyişmiş görkemli alimler Orhan Şaik Gökyay, Meherrem Ergin, Memmedcefer Ceferov, Cahangir Gehremanov ve Aydın Memmedovun unudulmaz hatirelerini bir degigelik sükutla yad edek.

Hem Türkiyede, hem de Azerbaycanda bu iki kollokvium arasında dastanşünaslıg sahesinde mühüm hadiseler baş vermiş, Türkiye Cümhuriyeti Türk Dil Gurumu, Atatürk Araşdırma Merkezi, Atatürk Kültür Merkezi, Azerbaycan Elmler Akademiyası, Azerbaycan Yazıçılar Birliyi hettile, habele her iki ölkenin universitetlerinin elmi güvvelerinin yahından iştirakile bir sıra simpoziumlar, kongresler, elmi görüşler keçirilmiş gorgudşünaslığın hezinesini zenginleşdiren elmi ve bedii eserler yazılmış ve neşr etdirilmişdir. Men inanıram ki, onlar bu kollokviumunda öz obyektiv elmi giymetini alacaglar. Lakin Türkiyeli dostlarımız da bu fikrime şerik ola bilerler ki, iki kollokvium arasında bizim üçün en elametdar hadise *Kitabi-Dede Gorgud* dastanının 1300 illik yubileyinin keçirilmesi haggında Azerbaycan Respublikası Prezidenti cenab Heyder Eliyevin 20 aprel 1997-ci il tarihli fermanı ve bu fermanın işığında Bakıda Albert Beyts adına Beynelhalg folklor te'sisatının Nizami adına Edebiyyat İnstitutu ve Hetai rayonunun icra hakimiyyetile birge keçirdikleri Beynelhalg simpozium oldu. Türkiye, İran, İrag, Gazahıstan, Özbekistan, Gırğızistan, Altay, Dağıstan, Udmurtiya, Moldova, Başgırdıstan, Rusiya, Polşa, Macarıstan, Bolgarıstan, Almaniya, İngiltere, ABŞ ve s. ölkelerden de'vet olunmuş alimler simpoziumunda üç bölme üzre gorgudşünaslığın vacib problemlerine hesr olunmuş 30-dan artıq marağlı me'ruze ile çılış etdiler. Simpoziumun problem ve mövzu vüs'eti haggında tesevvürünüz olsun deye men yalnız onun bölmelerinin adlarını çekmekle kifayetleneceyem: "Dünya eposu: tesnif, tipologiya ve poetika", "*Kitabi-Dede Gorgud* milli-etnik karakter, dil bedii yazı ve yaddaş abidesi kimi" ve nehayet, "*Kitabi-Dede Gorgud* Gerb-Şerg kontekstinde: senetkarlıg özelliği, elage ve te'sir dairesi".

Dastan haggında Prezident fermanı esasında planlaşdırılmış işin miğyası barede de genaetiniz olsun deye geyd etmeyi vacib sayıram ki, garşıdan gelen iki ilde tekce Azerbaycan Elmler Akademiyasının hettile dastanın öz metninden ve ona hesr edilmiş araşdırmaların neticelerinden ibaret 20-den artıq kitab neşr edilecekdir. Bu eserler, elbette, bizim növbeti, III Beynelhalg gorgudşünaslıg kollokviumunda yüksek seviyyeli elmi müzakirelerin predmeti olacagdır.

Sizin hamınıza uzun ömür, can sağlığı, yeni elmi yaradıcılığ uğurları arzulayır ve inanırım ki, sehavetli, rehimli allah burada oturanların hamısını sağ-salamat sahlayacag ve növbeti, III Beynelhalg Türkiye-Azerbaycan gorgudşünaslıg kollokviumunda biri-birile yene de görüşdürecekdir. İnşaallah!

İndi ise men öz mükellefiyyetlerimi yere goyur ve sözü bu görüşümüzün sedri, dünyada tanınmış görkemli Azerbaycan edibi, gorgudşünaslıg elmi ve dastanın tebliği sahesinde hem elm, hem edebiyat, hem de kino seneti garşısında büyük hizmetleri olan hörmetli Anara tegdim edirem.

Sağ olun!